

Marko Kerševan

OB USTANOVITVI SLOVENSKEGA PROTESTANTSKEGA DRUŠTVA PRIMOŽ TRUBAR 14. OKTOBRA 1994

Na Slovenskem praznik dneva reformacije ni in ne more biti le zadeva krščanskih cerkva in gibanj, ki so neposredni verski dediči reformacije (čeprav to seveda je tudi njihov posebni praznik).

Prav tako ni le dan, ko se kot drugod v Evropi in po svetu spominjamo odločilnih prodorov danes splošno sprejetega (in splošno ogroženega?) reformacijskega duha osebne vernosti in odgovornosti, načel verske in siceršnje osebne svobode in strpnosti, pa protestantske delovne etike, ki so bistveno sooblikovali moderno zahodno civilizacijo. Slovenci, »kot pač vsi vemo«, se imamo duhu reformacije zahvaliti, da smo s Trubarjem in njegovimi dobili prvo tiskano knjigo in slovenščino kot knjižni jezik. S tem smo dobili tisti okvir in medij, ki nam je kljub vsem politično-geografskim težavam omogočil, da smo se konstituirali in razvili kot moderen – kulturni – narod in na tem temelju v našem stoletju postopoma postali (tudi) politična »nacija«. To vemo in ob tem dnevu tudi neutrudno ponavljamo. In prav je tako. K praznikom sodi tudi spominsko obnavljanje preteklosti, ki je bila konstitutivna za sedanjost, za njeno – v tem primeru nacionalno – identiteto.

Prepričan pa sem, da je sporočilo dneva reformacije prav na Slovenskem še bolj zgovorno.

Najprej, kar zadeva narodno osveščanje Slovencev neposredno. Reformacijsko-protestantski začetek slovenske (samo)zavesti, ki ga izražajo do takrat neslišane in nezapisane programske prve slovenske besede prve slovenske knjige iz leta 1550: »Vsem Slovincem gnado, mir,

milost in pravo spoznanje ...«, priča, da se Slovenci kot narod nismo ohranili tako, da bi bili v nekem zakotju (za)ostali »pri svojem«, pri svoji »samobitnosti«, ker nas veliki tokovi velikega sveta pač niso zajeli in odplavili. Nasprotno, Slovenci smo se kot Slovenci začeli »prebujati« prav ob soočanju z velikim modernim duhovnim, kulturnim in družbenim gibanjem: svojo samozavest smo začeli oblikovati ne v begu in zapiranju pred njim, ampak ob uspešnem soočenju z njim in vključevanju vanj. Uspeli smo, ker smo takrat na svoj način, v slovenskem jeziku, sprejeli in izrazili vrhunski duhovni dosežek, kakršno je bilo krščansko sporočilo v takratni najrazvitejši, najprodornejši in hkrati temeljni protestantski postavitvi. Ob soočenju z njegovo univerzalnostjo smo razvili svojo individualnost, svojo posebno identiteto in s to individualnostjo smo sodelovali pri uresničevanju njegove univerzalnosti.

Prva knjiga, ki je nagovarjala Slovence (kot Slovence) in jih na knjižni, moderen način predstavljala njim samim in svetu, ni bila knjiga s kakim posebnim nacionalnim sporočilom, narodnim mitom ali kakšnimi slovenskimi starožitnostmi, temveč knjiga s takrat najuniverzalnejšim in v svojem času najsodobnejšim sporočilom.

Ali ni drugi odločilni kakovostni vzpon slovenske kulturne in narodne (samo)zavesti v Prešernovem delu ravno tako izraz in dokaz uspešnega soočenja s takratnimi vrhovi duhovnega in družbenega razvoja, svojevrstna ponovitev tega, kar so na rudimentarnejši, a zato temeljnejši ravni opravili Trubar in njegovi? Ali ni to spoznanje naravnost »kažipotno« tudi v današnjih razmerah, izziv in opora naši sedANJI nacionalni (samo)zavesti?

Dan reformacije nam, nadalje, na svoj način govori o krščanskosti in pluralnosti slovenskega prostora.

Slovenski protestantizem je v zgodovinski, reformacijski in v svoji sedANJI podobi dokaz, da v tem prostoru nihče več ne more imeti monopola nad krščanskim oznanilom: raznovrstnost in večplastnost krščanstva sta hkrati dokaz, da takega monopola tudi ne potrebuje. Rečeno v jeziku, ki je blizu krščanskim Cerkvam: krščansko oznanilo, božja beseda tudi na Slovenskem nima le enega varuha in služabnika. To pa je dobro tako za oznanilo kot za ljudi, ki jim je namenjeno. Izkušnje nam-

reč govore, da se tam, kjer obstaja le en varuh in služabnik, ta rad iz služabnika oznanila spreminja v njegovega gospodarja, ki po svoji presoji in računih odloča, kdo in kako ga bo deležen, v kakšni meri, za kakšno ceno, s kakšnim popustom ali v kakšni vezani trgovini bo ponujano ali celo vsiljevano.

»Notranja« krščanska pluralnost – katere izraz in zagotovilo je tudi slovenski protestantizem – danes tudi pri nas ni več poglobitveni izraz modernega duhovnega in kulturnega pluralizma. Je pa gotovo eden najelementarnejših in najrazvidnejših dokazov in zagotovil zanj, je elementarni dokaz, da imamo na Slovenskem moderno, diferencirano družbo, ki je kot taka tudi zmožna združljivosti z drugimi diferenciranimi družbami v združujoči se Evropi, ki tudi sama zmore tako združevanje le kot bogato diferencirana družba.

Notranje bogato razčlenjena Slovenija (tudi s protestantsko komponento svoje zgodovine in sedanosti) bo lažje našla dovolj naveznih točk na tako Evropo in le zadostno število raznovrstnih vezi je zagotovilo, da je katerakoli vez ne bi enostransko in preveč priklenila.

Pisatelj Pregelj je v svojem katoliško navdihnjem obravnavanju usode protestantizma na Slovenskem svojčas ugotavljal, da slovenska tla za protestantizem niso (bila) primerna, da seme ni vzkliko in da je bilo morda prezgodaj sejano. Ne bi sedaj razpravljali o tem, ali je seme vzkliko ali ne in ali so bila slovenska tla dovolj dobra zanj. Raje obrnimo prisposodo in recimo: za tla sama je dobro, če v njih klije več raznovrstnih semen, le raznovrstna rast in podrast dobro varuje ta tla pred izčrpavanjem in erozijami; monokulture tega ne zmorejo.

Morda le še ena »kažipotna« značilnost naših reformacijskih začetkov kot modernega naroda. Prva knjiga v slovenskem jeziku ni bila namenjena specialistom in izbrancem. To niso bili niti upravni spisi za državne uradnike (kot pri nekaterih drugih narodih), ni bila knjiga za specialiste katerekoli vrste, ki bi jo ti potrebovali ali izkoriščali za svojo moč nad ljudmi, ni bila vrhunška literatura za aristokratske sladokusce, a tudi ni bila knjiga (zgolj) za »preprosto ljudstvo«. Prva slovenska knjiga je bila izrecno namenjena »vsem Slovencem«. To je seveda povezano z dejstvom, da smo prve knjige dobili (in šele in že) s časom in duhom

reformacije. Ali ni to na svoj način zavezujoče k nalogi, da svoj primanjkljaj v starejši in ugledni – aristokratski – kulturni zgodovini spreminjamo v prednost manj obremenjene in zalo bolj sproščene in bolj demokratične kulture.

Naj bo dovolj o prispevkih slovenske reformacije in slovenskega protestantizma, pomembnih za slovensko narodno emancipacijo in afirmacijo. Več kot upravičeno lahko govorimo o protestantski komponenti slovenske nacionalne identitete v njeni zgodovinski in aktualni navzočnosti. Že zaradi širše in dolgotrajnejše katoliške tradicije v slovenskem prostoru seveda ni mogoče reči, da je edina ali prevladujoča, toda brez nje Slovenci gotovo ne bi bili to, kar smo in kar lahko postanemo. Še posebej, če ob omenjenem upoštevamo še take splošne dosežke in sporočila (slovenskega) protestantizma, kot jih navaja tudi programska listina pravkar ustanovljenega Slovenskega protestantskega društva: načelo verske in splošne osebne svobode in odgovornosti vsakega posameznika: verskega in kulturnega pluralizma, medsebojne tolerance in spoštovanja med ljudmi znotraj naroda in med narodi, osebne in narodne samostojnosti in hkrati odprtosti nasproti svetu za sodelovanje, za sprejemanje in dajanje; pripravljenosti na tveganje in sprejemanje novega pri iskanju in ohranjanju temeljnega in bistvenega ...

Pri vsem tem gre za učinke in pogoje protestantskega, krščanskega izročila in sporočila v nekem času in prostoru. Krščansko versko označilo je seveda stvar cerkva, v našem primeru protestantskih, in vernikov kot vernikov. Toda učinki (in pogoji) tega sporočila v nekem času in prostoru niso le stvar cerkva, ne zadevajo vernikov le kot vernikov in ne zadevajo le vernikov. Prav z ozirom na to dejstvo je bilo te dni [14. oktobra 1994] ustanovljeno Slovensko protestantsko društvo Primoža Trubarja. Njegova programska naloga, prizadevanje, da v našem prostoru in času spoznavamo, ohranjamo in uveljavljamo dosežke (slovenskega) protestantizma, lahko združuje tako tiste, ki se čutijo odgovorne do svojega nacionalnega in družbenega okolja iz svojih osebnih protestantskih verskih izhodišč, kot tiste, ki zaradi nacionalne in družbene odgovornosti – ne glede na svojo siceršnjo konfesionalnost ali nazor-

skost – niso ravnodušni do (pogojev in učinkov) obstoja protestantskega izročila in sporočila pri nas.

Objavljeno pod naslovom »Božja beseda nima le enega varuha«, Delo (Sobotna priloga), 29. 10. 1994